

План-конспект уроку з географії
8клас
Головні річки України, їх загальна характеристика

Автор
Радченко Тетяна Леонідівна,
учитель географії
вищої кваліфікаційної категорії
Новгородівської середньої
загальноосвітньої школи І-ІІІ ст.№7
Донецької області

Тема уроку: «Головні річки України, їх загальна характеристика»

Мета: поглибити практичні навички учнів характеризувати водні ресурси України, сформувані загальні уявлення про основні річкові басейни та особливості річок України, удосконалити практичні та навички роботи з атласами, контурними картами, продовжувати виховання в учнів бережливого ставлення до природи.

Обладнання: фізична карта України, атласи, підручники, ІКТ.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Ріка моя, життя моє. Люблю я воду твою ласкаву, животвірну. І береги твої чисті, і всіх людей, що трудяться, живучи на твоїх берегах. Кланяюсь тобі за ласку, за багатство, що дала ти моєму серцю. За те, що дивлячись на тебе, стаю я добрим, людяним і щасливим, що можу любити тебе все життя, ріка моя, душа мого народу...

О. Довженко

*Річка не спиняє свій біг, як саме життя,
приймає всі притоки як рідних дітей,
гостинно пригощає водою всіх,
наче тільки для цього створена природою.*

О. Довженко

Хід уроку

- I. Організація учнів до уроку.
- II. Повідомлення теми і мети уроку.
- III. Вивчення нової теми.

Слово вчителя.

Пропоную вам побувати в ролі вчених-гідрологів, геологів, топонімістів.

Ми зробимо ще один крок до вивчення третього природного компонента – води, мінералу якого найбільше на планеті Земля, з якого всі ми складаємось на 80%.

Будь яка робота розпочинається з розминки. Я вам пропоную цифровий географічний диктант. Принцип ваших дій такий: в зошитах ви пишете номер запитання, яке я вам продиктую і відповідний йому номер відповіді. Найвищий бал, який ви отримуєте – 8.

Цифровий географічний диктант

1. Місце ,де на поверхню землі витікає підземна вода. (джерело)
2. Постійні водотоки, які мають довжину понад 10км. (річки)
3. Місце впадіння річки до іншої водойми. (гирло)
4. Річки, що впадають до головної річки. (притоки)
5. Найменший рівень води в річці. (межень)
6. Певна площа ,яку займає річкова система. (басейн)
7. Головна річка з усіма притоками. (річкова система)
8. Регулярна зміна рівня води в річці протягом року. (режим)

Взаємоперевірка (учні обмінюються зошитами, перевіряють правильність відповідей свого товариша, робота в парах.)

Вчитель. Мені здається, ми любимо ріку, тому що вона в своєму постійному русі схожа на вічне життя. Ріка як люди, а люди як ріка. Мінються тільки покоління. Кожна річка має свою історію, характер, про річку ми кажемо, як про людину – спокійна, своенравна, гостинна.

В шостому класі ми вивчили, що найбільша кількість води зосереджена в океанах – 97%, і тільки 3% прісної води, але з них 2% - в льодовиках в замороженому стані. 1% - це джерело життя на Землі.

Згадаємо, що є основними джерелами води на Землі?

- В якому вигляді немає води на Україні? (в льодовиках)
- Найбільш поширене джерело води на Україні?
- А чому саме річки є найбільш поширеним джерелом води на Україні?

Повідомлення учня (показ слайдів)

- Річки найбільш розповсюджені на території держави
- Мають розгалужену систему
- Найбільш доступні для використання
- Є головними шляхами сполучення
- Вздовж річок виникали поселення, річки обертали колеса водяних млинів
- В долинах річок розвивалося землеробство
- В річках ловлять рибу, сплавають ліс

Повідомлення учня

В Україні 63 тисячі водотоків, найбільша кількість струмків і малих річок більше 4 тисяч, від 100 до 500 км більше 100 річок, і довжиною більше 500 км - 14 річок.

Робота з схемою (слайд із схемою долини з притоками, визначити в зошиті)

Завдання: назвати частини річкової долини і дати їм визначення.

Спроси людей: куди бежить река?

- Туда, где есть уклон в речной долине,

Никто, нигде не видел никогда

Реку, ползущую в горах к вершине.

Питання класу.

-Що може бути витіком ріки? (Джерело, озеро, болото)

-Куди впадає річка? (в море, океан, озеро, інша річка)

Слово вчителя. Проблемне питання. Давньогрецький поет Гомер називав річки посланцями небес, а вчені стверджують, що «річки – діти рельєфу і клімату»? Яким же чином впливає рельєф і клімат на розподіл річок на території України?

Повідомлення дослідницької групи «геологів» (випереджальне завдання)

Україна має загалом рівнинний характер поверхні: 70% низовини, 25% - височини, лише 5% гори, що здіймаються на заході і півдні. Рівнинна

частина країни має загальний похил с півночі на південь, та із заходу і сходу до центру, до Дніпра. Це спрямовує і напрям течій річок України на південь. Наприкінці кайнозою зазнала підняття майже вся територія України, крім берегової смуги Причорномор'я. Це спричинило активне врізання в земну поверхню річок, які утворили глибокі зі стрімкими схилами долини, а на Подільській височині – каньйони. 98% річок – відносяться до басейну Чорного і Азовського морів (Дніпро, Дністер, Дунай, Південний Буг та інші), 2% - до басейну Балтійського моря (Західний Буг, Сян). Всі річки України відносяться до басейну Атлантичного океану. **(супроводжується показом слайдів)**

Дослідницька група «кліматологи».

На Україні основна кількість опадів -80% випадає у вигляді дощу, 20% - снігу. На всій території максимум опадів припадає на літо, і лише на південному березі Криму -на зиму (риси субтропічного клімату). Найбільша кількість опадів - в Карпатах (близько 2000мм на рік), і Кримських горах (близько 1000мм на рік) завдяки західному переносу вітрів з Атлантики. Найменша кількість опадів на Південно-Східній Україні, де панують тропічні та континентальні повітряні маси. Наявність опадів визначає надходження води в річкові системи, тобто їх живлення. Чим більша кількість опадів і менша випаровуваність – тим повноводніша ріка. Типи живлення:

1) снігове – 60%; 2) дощове – 20%; 3) підземні – 20% ; 4) змішаний тип.

Робота з текстом підручника.

Режим річок України: повинь навесні, підвищення рівня води в річках талими водами, межень – літом, взимку.

Льодостав – триває 2-3 місяці, з грудня по лютий.

Паводок – швидке підвищення рівня води за рахунок швидкого танення снігу та тривалих дощів. (показ слайдів)

Найбільша густота річкової мережі – в Українських Карпатах і Кримських горах. Середня густота – $0.25\text{км}/\text{км}^2$. (робота з атласами)

Слово вчителя. Ми виявили, що у річок є режим, а також характер течії, зумовлений рельєфом. Головні форми рельєфу - гори і рівнини, і ріки за характером виділяють рівнинні (Дніпро, Кальміус), гірські (річки Карпат), гірсько-рівнинні (Дністр, Тиса, Прут).

Скажіть, чи можна за мотивом мелодії впізнати, про яку за характером річку йдеться мова? (звучать пісні: «Реве та стогне Дніпр широкий», «Грай - грай, водограй»)

Визначемо в зошитах порівняльну характеристику рівнинних та гірських річок

Характеристики	Рівнинні	Гірські
Русло	Широке	Вузьке
Долина	Широка	Глибока ,вузька
Дно	Пісок, глина, мул	Кам`янисте, порожисте
Швидкість течії	Повільна, спокійна	Бурхлива
Живлення	Мішаний тип	Дощове
Прозорість води	Мутна	Прозора
Глибина	Глибокі	Мілкі, видно дно

Від рельєфу залежить падіння та похил річки(визначення «падіння річки», «похил річки»).

Математична хвилинка

Робота в зошитах. Знайти похил та падіння річок.

Річка Ворскла	Довжина 464км	$h_1 - 200\text{м}, h_2 - 70\text{м}$
Річка Черемош	Довжина 105км	$h_1 - 1685\text{м}, h_2 - 300\text{м}$
Річка Кальміус	Довжина 210км	$h_1 - 200\text{м}, h_2 - 0\text{м}$

Дослідницька група «геоморфологів».

Всім відомі строки Т. Г. Шевченка.

«Дніпро берег риє-риє,
Яворові корінь миє...»

Проблемне питання: чому у річок один берег крутий, а другий – пологий?

Наша Земля обертається із заходу на схід, на водню поверхню впливає відхиляюча сила Землі (сила Коріоліса), внаслідок дії якої формуються постійні вітри, океанські течії, і неоднакові береги річок. Оскільки річки України мають напрям на південь, то і берег вимиватиметься правий і буде високим, крутим.(демонстрація слайду)

Тому у річок України, яка знаходиться в північній півкулі, правий берег – крутий, лівий – пологий.

Слово вчителя.

Із річками ,що течуть територією нашої країни ,з давніх-давен пов`язане життя українців. Річкам давали поважні назви, їм поклонялися, до них зверталися у своїх молитвах, на їхніх берегах з`являлися перші поселення, їхніми водами мандрували до інших земель ,їм присвячували пісні, вірші, твори, картини. Вони так глибоко увійшли в побут, культуру нашого народу, що стали національним символом держави. (презентація з назвами творів, віршів, пісень ,де згадуються річки України)

Слово «топонімістам», які дослідили, звідки виникли назви річок.

-Ми дослідили, що багато річок України мають в корені назви букви «дн», від скіфського «дана» - вода (Дніпро, Десна, Дністер, Дунай, Донець)

З назвами річок пов`язані назви міст України: Дніпропетровськ, Белгород-Дністровський, Припять, Жовті Води, Тростянець, Донецьк.

Дослідницька робота. Учні аналізують басейн річки Дніпро (на екрані презентація про річку Дніпро). Учні працюють в контурній карті, підписують назви річок. (фоном звучить пісня «Ой, Дніпро – Дніпро»)

Дніпро клекоче, стогне, плаче,
І гриву сивую трясє;
Він реве й на камінь скаче,
Камінь рве, гризе, несе...

Про що йдеться мова? (пороги)

На екрані -слайд про пороги та водоспади.

Рольова гра

Вірш про рибку

Дід

От клята баба вередує.
Мабуть, до смерті замордує,
Кричить весь день без відпочинку:
«Іди злови мені рибинку».
Дід закидає вудку
Вчора я рибалив тут.
Щойно кинув перший раз —
Зразу клюнув — кєрогаз...
Кинув вдруге — мов вугра,
Витяг дужку од відра!

Далі — більше! Що не кину,
То й тягну якусь «рибину»:
То від ліжка гнуту ніжку,
То діряву ржаву діжку,
То каструлю, то тазок,
То поламаний Візок.
О, щось клює, мабуть, попалась.
Тягну хутчіш, щоб не зірвалась.
Диви, та рибка не проста,
Це, мабуть, рибка золота,
Колись я про таку читав,
Як книгу Пушкіна гортав,
Але якась вона худенька,
Луска облізла і млявенька,
Що трапилось, скажи, дитино?
Ти ж геть не схожа на рибину.

Рибка

Дідуню, горе мені в річці:
Я задихаюсь у водиці
Заводи й фабрики відходи
Скидають в мої сині води,
У річку виливають.
І нема тому спочинку, і краю немає.
Задихаюсь від бензину,
Масла, бруду, хоч умри,
Як почнуть свої машини
Мити в річці шофери.

Дід

В житті давно я зрозумів
Де криється біда.
Рибка хвора – якщо заражена вода.

Слово «екологам». 40% річок України мають дуже поганий екологічний стан, і 20% - майже катастрофічний. Особливо це стосується річки Дніпро, на берегах якої відбулася Чорнобильська екологічна катастрофа і виникло радіонуклеїдне забруднення води і дна. Відходи виробництва, стічні води потрапляють у великі і малі річки, що погіршує стан води, зменшує рибні запаси.

Приєм «Коло ідей»

-Як зберегти природну чистоту річок України?(відповіді дітей)

Ще назва є, а річки вже немає,
Усохли верби, висохли рови,
І дика качка тоскно обминає,

Рудиментарні залишки багви.
Куди ти ділась, річечко? Воскресни!
У берегів потріскались вуста.
Барвистих лук не знають твої весни,
І світить спека ребрами моста.(Про що йдеться мова?)

Річки Карпат мають постійний водоток, пересихають рідко, а Кримські річки влітку швидко пересихають, однак після таяння снігу, або під час дощів на декілька часів наповнюються водою. Те, що річки Криму пересихають, пояснюється наявністю трищівуватих вапняків, в пустотах яких щезають водотоки.

Приєм «Інтелектуальний брифінг»(запитання класу з вивченої теми)
Слово учениці з 9 класу, яка досліджувала питання вододілу річок Донецької області, екологічний стан річки Солоні(найближчої до міста).

Закріплення нових знань і вмінь.

1. Приєм «закінчить речення».
2. Бесіда за питаннями.

Слово учителя.

Ось ми і дали відповіді на всі запитання уроку, розглянули особливості річок України. Що стосується результативності нашої з вами діяльності на уроці, вона буде оцінена в міні- зошитах.

Домашнє завдання : опрацювати параграф №22, питання до параграфу, написати міні-твір «річка мого життя».